

Entrevista

Eulogi Bordas, gran

Molts gironins coneixen l'Eulogi Bordas. Molts gironins l'hem conegut i molts han sigut amics seus. Persones que han assolit càrrecs de responsabilitat a la ciutat –a la ciutat d'abans i a la d'ara– professionals de tota mena, especialment arquitectes i aparelladors, artistes com Jesús Portas o Emília Xargay. Peça indispensable i imprescindible en l'oficina tècnica municipal fins ben entrats els anys 80, en les brigades municipals d'Obres i en el cos municipal de bombers. Ha traspassat mesos i anys sense que els aires, sovint forts i algun cop violents, que han bellugat el país i la ciutat l'hagin fet moure de la seva vocació de gironí de confiança.

Al cor del Barri Vell de Girona dediquem un temps a escoltar, a casa seva, a la plaça del Vi, Eulogi Bordas, que durant varies dècades va exercir d'aparellador de l'Ajuntament de Girona.

La professió d'aparellador és un ofici antic que en edificis sobretot monumentals, com per exemple l'Escorial, ha deixat constància documental de la seva important funció com a responsable de l'execució material de l'obra dissenyada per l'arquitecte, i de la quantitat dels materials, barreja de morter i seguretat de bastides, politges i, en general, de tots els elements auxiliars. En els darrers anys ha sofert una notable transformació per raó de la tecnificació del procés edificatori, de la introducció de nous materials i noves tecnologies i de l'assumpció de noves responsabilitats o, si es vol, de la reafirmació de les antigues, corregides i augmentades a causa de l'allau normatiu i legislatiu que en matèria d'edificació i habitatge ha de posseir un

país avançat com el nostre i que en bona part deriven de la legislació europea.

És a dir, avui dia l'aparellador, que ha canviat el nom pel d'arquitecte tècnic, té unes responsabilitats cada cop més definides i més nombroses i es deslliga de l'exclusiva vigilància de l'obra a redós de l'arquitecte. És un autèntic director d'execució amb competència i capacitats pròpies i complementàries a les d'altres professionals que intervenen en el procés. Això a banda d'altres múltiples especialitats professionals.

L'Eulogi Bordas, en aquest sentit, s'esmerça en la seva activitat professional un xic, podríem dir, a l'antiga. El seu domini extraordinari del dibuix i la geometria el feren apte per a una professió en la qual també calia un profund coneixement dels oficis tradicionals –avui en bona part extingits o residuals–, dels materials i les tècniques constructives de tota la vida –actualment també en desús–, més que no pas de noves tecnologies, que aleshores no existien.

Els professionals com l'Eulogi eren el perfecte auxiliar dels arquitectes, tant al despatx com a l'obra, i en tots dos casos, llevat de la funció creativa d'aquell professional, l'aparellador sovint els substituïa, si convenia.

Els canvis en el fer ciutat, política i feina tenen en Eulogi Bordas un d'aquests testimonis que ens cal escoltar i valorar degudament.

– Fill de Girona?

– Jo vaig néixer a Girona, però a casa eren de Sant Daniel, que aleshores era poble independent de Girona, i es pot dir que m'hi vaig criar. La meua àvia era qui portava el rem de la Barraqueta. Va tenir set fills i amb una família així nombrosa era fàcil relacionar-se amb molta gent de Girona. El meu oncle Mateu va exercir d'alcalde del poble durant trenta anys; jo guardo la seva bata d'alcalde. El meu pare va ser ferroviari, concretament maquinista.

Text: NARCÍS SUREDA
I JORDI DALMAU

Fotos: JORDI S. CARRERA

reserva de confiança

— Per què va ser aparellador, vostè?

— El director del col·legi La Salle va aconsellar als meus pares que em dediqués a delineant o així perquè ja estava preparat per al dibuix. Aleshores l'arquitecte Esteve i Corredor buscava un treballador per al seu despatx, vaig entrar-hi i vaig estar-m'hi set anys. Ell mateix em va presentar a un altre arquitecte, Giralt i Casadesús. Jo treballava per a tots dos. Giralt era arquitecte municipal de Girona i també de Figueres. Un dia Giralt em va dir que hi havia una carrera que a mi m'interessaria de fer, per a progressar: era la d'aparellador, que s'estudiava a Barcelo-

na. M'hi vaig posar, i en aquella ciutat estudiava i treballava. Gràcies a l'experiència adquirida amb els dos arquitectes em sentia, més que aparellador, ajudant d'arquitecte.

— Quins altres arquitectes ha conegut en el seu treball?

— He treballat amb Maggioni, l'autor del famós projecte de plaça mercat sobre l'Onyar. Aleshores no hi havia problemes de relació, vigilàncies i tot això amb la comissaria d'aigües. Es varen arribar a fer els fonaments de la futura plaça mercat que, anys més tard, es varen utilitzar per a l'actual plaça de Catalunya. Un altre archi-

tecte amb qui vaig treballar va ser Joaquim M. Masramón, en l'edificació de la parròquia de Sant Josep, de Girona, amb el constructor Ball-llo-
sera i en moltes altres obres.

— Com entra a l'Ajuntament de Girona?

— Hi havia treballat com a delineant en temps de Giralt. A la mort de l'aparellador Jubero, i el mateix dia del seu enterrament, el meu amic Francesc Solà, òptic, em diu que em proposarà a l'alcaldeable Franquet per a ocupar el lloc d'aparellador, i així va ser, sense oposicions. Amb en Franquet ens coneixíem de molt joves i li vaig merèixer confiança.

– Quin arquitecte municipal hi havia?

– Joan Gordillo. Li vaig guanyar una confiança plena. Jo tenia un cert avantatge pel fet d'haver treballat ja al mateix Ajuntament com a delineant. Un dia Gordillo va demanar-me la confecció d'uns determinats plànols i li vaig fer observar que ja existien, que eren al pis de dalt. Va

quedar estranyat: «I vostè com ho sap?». Li vaig dir que jo sabia molt bé on teníem les nostres coses.

Com a aparellador de l'Ajuntament de Girona, Eulogi Bordas treballà en moltes realitzacions que configuraren el perfil d'aquella ciutat de l'època. Algunes són les cases dels funcionaris municipals a Jaume I –Coll

Turbau; grup d'habitatges Mazo Mendo, a la plaça de Sant Pere; l'edifici de l'Institut de Sanitat, a les Pedreres; plaça de Santa Llúcia, amb creu de terme inclosa, a Sant Pere de Galligants; nova plaça de Sant Pere, amb parterres i rebaix del pont de Galligants; remodelació de la plaça dels Apòstols amb dignificació de les lloses sepulcrales existents; plànols topogràfics de la zona de Sarraïnes, futur passeig Arqueològic, enviats a Madrid per treballar-ne el projecte definitiu. Precisament, entre l'anecdòtic d'aquell barri figura la gestió realitzada per a la compra d'El Racó, un popular prostíbul, que s'havia d'enderrocar per a la construcció del passeig Arqueològic.

– El Racó ocupava una part de l'actual plaça dels Jurats i vaig haver de gestionar la compra amb el propietari de la finca, que residia a Perpinyà.

– No s'expropiava?

– No. El procediment va ser la compra, entesa directa, que sempre és més àgil. L'expropiació s'escau més en processos urbanístics i llargs expedients.

Queda evident, al llarg de la conversa, que l'arquitecte municipal Gordillo tenia plena, ben plena, confiança en l'aparellador Bordas:

– En certa ocasió se m'encomanà una intervenció a l'exterior de la base del palau episcopal. Vaig trobar que aquella part, a tocar la plaça dels Apòstols, no tenia fonaments i vaig proposar l'actuació immediata, després d'estudiar-m'ho. El bisbat va cridar a consulta dos arquitectes, Màrius Soler i Josep Ros, els quals varen avalar el pla de treball de l'actuació proposada. Jo procurava fer honor a la confiança dels meus superiors.

Eulogi Bordas va exercir també de cap dels bombers municipals. Tenia a les seves ordres vint homes i un camió que per treball quotidià tenia el reg dels carrers de

Girona. Sortosament no es va haver de lamentar mai cap desgràcia greu a les sortides perilloses, però sí que recorda moltes actuacions, sobretot en temps d'aiguats, que a Girona sovintejaven.

– El Governador Civil també volia intervenir en la política fluvial: va idear un sistema de xarxes per col·locar al mig de l'Onyar, al tram del cementiri, que haurien de retenir els troncs que arribarien amb la crescuda i percutirien contra els diversos ponts de Girona. No sabem res del resultat d'aquella idea perquè aleshores no va venir l'aiguat. Recordo que allà sí que vàrem tenir feina, un incendi d'una indústria litogràfica, a la ronda de Ferran Puig, on tots els bombers varen haver de ser atesos per un oftalmòleg, a causa dels gasos tòxics produïts.

Però a l'aparellador municipal li tocava també un tipus de treball ben propi de l'època:

– La ciutat dels anys quaranta tenia unes activitats que el jovent d'ara desconeix. En determinades festivitats havíem de construir els altars de les misses de campanya que se celebraven per a grans masses de públic. Igualment, grandiosos arcs de benvinguda quan venia de visita oficial el cap de l'Estat espanyol. Havien de ser construccions no petites, amb gran sentit triomfalista propi de la postguerra, i de muntatge ràpid, com també el seu desmuntatge. Una construcció ben singular que em va tocar planejar, dirigir i portar a terme va ser una creu monumental i lluminosa que es va instal·lar al cim del campanar de la catedral per ser present els dies de

celebració d'una *Santa Misió*, era un programa d'actes penitencials que periòdicament es donava a Girona i aglutinava durant uns dies tota la vida ciutadana. Aquella creu de la *Santa Misió* la vàrem construir al Teatre Municipal, per parts, i va ser muntada a la catedral passant-la a través dels teulats i terrasses de l'absis. Vàrem tenir sort que els bombers i treballadors de la brigada d'obres ja anaven essent especialistes a fer coses rares. Són treballs que no figuren a cap llibre, has d'inventar. Vivíem intensament tot el que ens tocava de fer, i un xic més.

– Com anava la relació i la dependència amb els alcaldes de la ciutat?

– Sempre excel·lent. Tots varen donar-me molta confiança. Un dia

de pluja torrencial la plaça del Vi va quedar plena de pedres i fang que baixaven del carrer Nou del Teatre i de Portal Nou; en la neteja del barri ens va ajudar un destacament de quatre soldats de l'Hospital Militar, segurament per allò del bon veïnatge. Després vaig projectar el clavegueram i la primera urbanització de la plaça de la Mercè. Mesos després d'acabades les obres, un dia l'alcalde em preguntà que quina cosa hi havíem fet perquè tothom el felicitava per aquelles obres, i s'hi interessà vivament; el vaig acompanyar a veure-ho i aleshores ell també em va felicitar. Repetixo, confiaven en la meua feina.

Girona, la ciutat que ha donat íntimes satisfaccions a aquest veterà professional, continua donant-li la càlida humanitat del record. Amb un petit flaix de preguntes podem recollir un tast de les seves preferències personals:

- **Quin és el seu estil arquitectònic preferit?**
- El romànic.
- **Un edifici gironí?**
- La catedral.
- **Un monument al carrer?**
- El del Lleó.
- **Quina és la millor hora del dia?**
- El migdia.
- **Uns afores de Girona?**
- Abans, Montilivi i els boscos de Palau. Ara, les vores del Ter.

– **Un arbre de la ciutat?**

– El plàtan.

– **Quin color, de Girona?**

– El d'abans, el gris i la pedra.

– **Ara que hi som posats, de la Girona actual, ¿què tocaria?**

– Res. Sento dir que volen treure la plaça de Catalunya. Penso que seria un disbarat perquè és un nexa entre la ciutat vella i la nova; el paviment, nou, això és evident. Posats a demanar, anem a un altre lloc: m'agradaria molt que restaressin la font de la Lluna, a l'entrada Nord de Girona.

Amb l'esment de la pedra, Eulogi Bordas aprofita per fer un inici de passeig per aquells que anomena «els carrers de les meves il·lusions», perquè n'hi va esmerçar moltes en la construcció dels seus paviments, que encara perduren en la seva major part: són les voltes d'en Rosés, Portal Nou, el Rei Martí, l'Àngel, la Rosa, Ferran el Catòlic, entre molts. I en aquest passeig tan històric com sentimental ens explica el secret dels canons dels jardins de Pedret:

– L'Ajuntament de Palamós havia regalat uns canons antics a la ciutat de Girona. Quan el nostre consistori em va encarregar de buscar un lloc adient per a la seva col·locació ho vaig fer amb molt de gust i els vàrem emplaçar als jardins de Pedret, on són ara, encanonant cap al Puig d'en Roca. Hi vaig posar un simbolisme: contra aquell lloc exactament perquè allà, a la guerra del Francès, hi havia estat emplaçat el comandament de l'invasor, dirigint les operacions bèl·liques contra Girona.

No apartem el pensament del barri de Pedret, que posarà punt final a l'entrevista d'avui. Eulogi Bordas un dia va rebre l'encàrrec especial que el monòlit de Pedret s'havia de traslladar. L'avisaren degudament que l'operació era perillosa, atès el deteriorament de tota la pedra. És un monòlit que recorda que l'any 1722 es va construir una barana i

es va millorar un camí. El trasllat era tota una papereta i s'havia de realitzar forçosament a causa d'una nova urbanització de tot el barri. Una vegada més, a Eulogi Bordas li va tocar pensar algun invent:

– Si tan fràgil era la pedra, era qüestió de tractar-la molt bé. No es podia pas alçar amb una grua, tirant pel dret; calia «encoixinar-la» degudament i ho vàrem fer així: vàrem construir una gàbia de ferro amb unes bones bigues de base, a les parets de la gàbia hi anaren taulers de fusta, tot quedava com una capsa de monòlit, i aleshores la vàrem omplir de sorra fina, i amb això la peça ja estava segura. Després, tot plegat va

ser traslladat amb grua al seu nou emplaçament, que és l'actual, arran del carrer de Pedret. Vàrem treure la sorra i la gàbia, i el monòlit no havia patit ni una rascada. Els veïns de Pedret, que sempre s'han estimat el seu monument, estaven molt contents. Jo, també. Quan l'alcalde ho va venir a veure va exclamar: «Però si és el mateix d'abans!». Li vaig recordar que quan no hi ha model d'actuació s'ha d'inventar.

Molts gironins d'ara i d'un futur continuaran preguntant-se què deu representar el monòlit de Pedret, si no llegeixen la placa del peu. El pes històric que suporta ja deixa entreveu-

re el creixent desgast de la pedra. Als entrevistadors que avui hem tingut el goig d'escoltar Eulogi Bordas ens sembla que hi ha monuments –com aquest– que per la seva discreció semblen dedicats a la feina ben feta, realitzada per uns ciutadans massa sovint anònims.

Quan sortim de la casa d'Eulogi Bordas tornem a ser a la plaça del Vi, que dintre de pocs dies veurà començar les obres municipals del nou paviment. Desitgem que aquestes i totes les que vinguin siguin fetes amb el cor, com en els anys difícils, llavors que, si no hi havia model, s'inventava.

Narcís Sureda i Daunis
Jordi Dalmau i Corominas